Izhaja vsak dan razen nedelj in praznikov.

Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXV. | Cena lista je $6.00 | Entered as second-class matter January 28, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. | Chicago, Ill., torek, 24. maja (May 24), 1932. | Subscription $6.00 Yearly | ŠTEV.—NUMBER 123

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Hoover proti bondom za pomoč brezposelnim

Priporoča le posojila za produktivna podjetja. Konfuzija v Washingtonu je neizmerna; republikanci in demokratje se ne morejo zediniti glede načrtov

Washington, D. C.—Predsednik Hoover je v nedeljo v dolgem pismu, ki ga je poslal Richardu S. Parkerju, predsedniku Ameriškega društva civilnih inženirjev, odločno izjavil, da je proti vsakemu načrtu za izdanje federalnih bondov za javna dela v pomoč brezposelnim delavcem.

Predsednik priporoča le omejena posojila za takozvane "produktivne konstrukcije." Hoover je v pismu jasno označil, da se ne strinja z nobenim načrtom, ki so jih predložili razni voditelji v kongresu za izdanja bondov; ti načrti so danes trije. Enega je sestavil predsednik nižje zbornice Garner, drugega demokratski senator Robinson in tretji je La Follettov za izdanje pet milijard dolarjev v bondih za javna dela in direktno finančno pomoč brezposelnim.

Glede teh načrtov ni še danes nobenega soglasja v kongresu. Odsek senatorjev, ki je bil izbran pred enim tednom, da sestavi enoten načrt, ni dosegel ničesar.

Hoover izraža v omenjenem pismu strah, da se združijo demokratje in progresivni republikanci v kongresu in sprejmejo načrt izdanja bondov, ki "prinese federalni vladi same stroške in nobenih dohodkov." Predsednik hoče le, da se dajejo posojila iz sklada rekonstrukcijske finančne korporacije za gradnjo samo takih podjetij, ki bodo prinašala dohodke: mostovi, od katerih se plačuje mostovina, predori, železniška izboljšanja itd.

Dalje zahteva Hoover, da "najboljša pomoč za hitro omiljenje brezposelnosti je hitro balanciranje budgeta z drastičnim znižanjem vseh nepotrebnih izdatkov in z minimalnim zvišanjem davkov."

Japonski vojaški parnik zgorel v Šangaju

Šangaj, 23. maja. — Japonski parnik Bombaj Maru, ki so ga imeli za prevažanje vojaštva, je začel danes goreti baš v času, ko so se vojaki devete japonske divizije ukrcavali nanj za povratek domov iz Šangaja. Med vojaki je bila silna panika, kajti na dnu ladje je bilo strelivo in gasolin in navarnost eksplozije je bila velika. Vojaštvu se je posrečilo izprazniti goreči parnik in gasilci so ga brž napolnili z vodo in preprečili razstrelbo, predno so ostanki utonili. Japonski poveljniki sumijo, da je bil ogenj na ladji nalašč zaneten.

Bomba ubila vojaškega poveljnika na Kubi

Havana, Kuba, 23. maja. — Nova zarota na Kubi proti življenju višjih uradnikov in poveljnikov je prišla na dan v soboto, ko je bilo večje število zavojev z bombami razposlanih iz Havane na naslove osovraženih uradnih oseb. Enrique Diego Diaz, poveljnik vojaške posadke 30 milj od Havane, je bil ubit, ko je bomba eksplodirala v zavoju, ki mu je bil dostavljen. Druge zavoje so hitro poiskali in dotičniki so bili rešeni smrti.

Grški premijer Venizelos podal ostavko

Atene, 23. maja. — Eleutherios Venizelos, predsednik grške vlade, je v soboto resigniral z namenom, da prevzame vlado republikanska koalicija. Grčija je danes v silni finančni krizi, obenem pa je v Atenah splošna stavka javnih nameščencev in v mestu je obsedno stanje. Alexander Papanastasiou, vodja opozicije v zbornici, bo morda sestavil koalicijsko vlado.

Ameriške železnice v finančnih stiskah

Nekaterim večjim železnicam grozi bankrot

Washington, D. C. — (FP) — Da je bilo vprašanje rešitve nekaterih večjih železniških sistemov glavni predmet razpravi na izredni seji odbora federalnih rezervnih bank, pokazuje poročilo vladnih finančnih ekspertov, ki je bilo pozneje objavljeno.

Kmalu potem je neki vodilni progresivec v senatu povedal svojemu prijatelju, da je finančna kriza dosegla točko, ki zahteva inflacijo dolarja, katera edina lahko prepreči največji polom, ki ga je dežela doživela v svoji zgodovini. Na kakšen način naj se inflacija izvrši, potom srebra ali izdanja papirnatega denarja, je postranska stvar.

Neki visok vladni uradnik je tudi podal zaupno izjavo, da administracija pričakuje oboroženo revolto farmarjev v "neki državi", ako bodo njihove farme prodane na javni dražbi radi neplačanih davkov.

Newyorški župan mora pojasniti kreditno pismo

V sredo bo zaslišan pred preiskovalnim odsekom

New York. — Župan James J. Walker bo moral v sredo pojasniti pred Hofstadterjevim preiskovalnim odsekom zakaj je dobil od avtobusne družbe kreditno pismo za $10,000 pred svojim odhodom v Evropo pred petimi leti. Obenem je v preiskovalni komisiji, ki jo vodi sodnik Samuel Seabury, nastala velika aktivnost glede nadaljnjih poizvedovanj o vseh sumljivih zadevah, ki se tičejo administrativnih poslov in finančnih transakcij mestne uprave v mestu New Yorku.

Župan Walker ni še direktno odgovoril na obtožbo korupcije, najel pa je dobre advokate; to znači, da se pripravlja na srdito obrambo.

Vsi časopisi v Carigradu pod obtožbo

Istanbul, 23. maja. — Turška vlada je obtožila vse časopise, ki izhajajo v Istanbulu (Carigradu), zaradi vesti o samomoru Ivarja Kreugerja, švedskega kralja užigalic. V turški republiki so prepovedane vesti o samomorih, kajti število turških samomorov silno narašča zaradi drastičnih ekonomskih in socialnih preobratov. Ko pa je prišla vest o Kreugerjevem samomoru, so vsi istanbulski listi — pozabili na omenjeni zakon. Zdaj jih čakajo težke denarne kazni.

Boljševiki dali koncesijo buržujcem

Moskva, 23. maja. — Bivši caristi in ostali buržujci, ki doslej niso imeli nobenih pravic, so na podlagi odredbe, ki jo je včeraj objavila sovjetska vlada, dobili koncesijo, da so odslej lahko člani ljudskih kooperativnih prodajaln. Na ta način bodo zdaj prvič smeli kupovati živež in drugo blago po najnižjih cenah. Prej so morali plačevati najvišje cene.

Ameriška letalka priletela v London

London, 23. maja. — Amelia Earhart Putnam, ki je sama preletela Atlantiški ocean v manj kot petnajstih urah—kar je do danes rekord za vse prekomorske polete — in zadnjo soboto pristala na severnem Irskem, je včeraj priletela v London v izposojenem letalu. Bila je sijajno sprejeta. Letalka je prejela na kupe brzojavnih čestitk iz vseh krajev sveta.

Dva Hrvata zamenjala delo, ženi in 12 otrok

Obe družini sta zadovoljni z zamenjavo, toda oblasti se silno zgražajo

Belgrad, 23. maja. — Vaščani Petrovela sela na Hrvaškem so bili včeraj nemalo začudeni, ko so izvedeli, da sta njihova dva najstarejša soseda, Dimitar Šandor, kmet, in Andrija Saraga, žganjekuh, zamenjala svoja poklica in družini.

Kmet Šandor, ki ljubi žganjekuharski posel bolj kot delo na polju, je vzel žganjekuho, ženo in šest otrok Sarage, dočim je Saraga, ki rajši dela na polju kot kuha žganje, vzel Šandorjevo kmetijo in ženo in šest otrok. Obe ženi in otroci obeh družin so zadovoljni z zamenjavo — ni pa zadovoljen vaški župan z občinskimi očeti vred, ki se zgražajo nad tem "nekrščanskim" početjem.

Šandor in Saraga sta vložila protest proti vmešavanju oblasti v njuno zadevo in najela sta advokata, ki ju bo zagovarjal in skrbel, da se postavno ločita in ponovno oženita z zamenjanima ženama.

Mellonova družba se ne zmeni za brezposelne

New Kensington, Pa. — Andrew Mellon, tretji najbogatejši človek v Ameriki, ne stori ničesar za brezposelne v tem mestu, ki je sedež industrije aluminija. Delavci, ki so zaposleni v njegovem podjetju, morajo prispevati enodnevno mezdo na mesec v brezposelnostni sklad, dočim ni dala kompanija niti centa. Radikalci in brezposelni, ki protestirajo proti temu na zborovanjih, so takoj razpršeni po policiji.

Radikalne delavske organizacije sploh ne dobijo dovoljenja za zborovanja. V par slučajih, ko so skušali zborovati brez dovoljenja, je nanje navalila policija in aretirala voditelje.

Legionarji se tepejo za brezplačno vožnjo

East St. Louis, Ill. — Tu je bila velika rabuka zadnjo nedeljo, ko je 300 bivših vojakov, veteranov svetovne vojne, ki potujejo iz Oregona v Washington zaradi bonusa, hotelo zasesti tovorni vlak Baltimore & Ohio železnice. Železniški uradniki so izjavili, da vlak ne pojde z mesta, dokler ga veterani ne izpraznijo. Nekaj časa so se prepirali, ko pa je šerif zagrozil, da pokliče milico, so se veterani odstranili in odkorakali v vojaški formaciji na drugo postajo. Veterani "trempajo" proti Washingtonu.

Deček se je ustrelil v letalu

Chicago. — Ernest Lengyel, 17 let star in doma iz Forest Parka, se je v nedeljo popoldne ustrelil več tisoč čevljev nad Chicagom, ko je bil pasažir v letalu. Prestrašeni pilot se je hitro spustil na municipalno letišče in od tam so smrtno ranjenega dečka odvedli v bolnišnico, kjer je čez dve uri umrl. V žepu njegove suknje so našli listek, na katerem je bilo zapisano, da je deček sklenil umreti, ker se je izjalovila njegova največja želja, da bi postal letalec. Da pa bo srečno umrl, si je izbral smrt v zraku.

STO MILIJONOV ZA NASIČEVANJE BREZPOSELNIH

Predsednik spodnje kongresne zbornice meni, da bo ta vsota zadostovala

Washington, D. C. — (FP) — V momentu, ko je senator Hull, regularni demokrat iz države Tennessee, poudarjal v svojem govoru, da je število brezposelnih v Ameriki naraslo na deset milijonov, da so ti milijoni izčrpali svoje prihranke in jim sedaj grozi pomanjkanje, je predsednik spodnje kongresne zbornice naznanil svoj načrt federalne pomoči. Rekel je, da bi sto milijonov kot direktna podpora zadostovalo. Senator Robinson, burbonski demokrat, je nekaj dni prej predlagal v to svrho $300,000,000, senator Wagner iz New Yorka pa 500 milijonov dolarjev.

Senator Hull je v svojem govoru dokazoval, da so za ekonomski polom delno odgovorni visoki carinski zidovi, s katerimi so se obdale Združene države. Ti zidovi so paralizirali mednarodno trgovino, potisnili cene farmskih produktov navzdol in povzročili, da je sedaj polovica ameriških farmarjev na robu bankrota. To je tudi vzrok, da se nahaja deset milijonov delavcev, od katerih zaslužka so odvisni nadaljnji milijoni, v pomanjkanju. Ti dve grupi tvorita 80,000,000 prebivalstva dežele. Garnerjev načrt predvideva povprečno $1.25 za vsakega moškega, žensko in otroka v delavskem in farmarskem razredu kot direktno pomoč. To naj jih obdrži pri življenju, dokler jim ne bo dana prilika do zaslužka.

V svrho stimuliziranja zaposlenosti je Garner predlagal federalno bondno izdanjo v vsoti ene milijarde dolarjev; ta vsota naj bi se porabila za konstrukcijo vladnih projektov. Dalje je predlagal ekspanzijo kapitala rekonstruktivne finančne korporacije za eno milijardo dolarjev, kar naj bi se porabilo za posojila mestom, državam in korporacijam. Ta posojila bi se morala porabiti v produkcijske namene. Hull je v svojem govoru dokazoval, da obstoja v Združenih državah ogromen presiček vsakovrstnega blaga in potrebščin in da kar potrebujemo je višja kupovalna sila ameriške mase, da bodo ljudje lahko pokupili blago. Argumentiral je, da se prosperiteta ne bo vrnila, ako bomo zvišali produkcijo, kajti reveži vseeno ne bodo mogli kupovati produktov, ker nimajo denarja.

Položaj v rudarskem stavkovnem okrožju

Nekateri operaterji so se pričeli pogajati z unijo

Columbus, O. — (FP)—Frank D. Henderson, poveljnik narodne garde, je naznanil, da bodo njegovi "opazovalci" nastopili proti uvažanju zunanjih delavcev na premogovno polje, kjer je v teku stavka, ker bi to lahko dovedlo do novih nemirov, poleg tega pa bodo tudi preprečili piketiranje premogovnikov.

R. L. Ireland, predsednik Ohio Coal Operators Assn., je predlagal novo lestvico, ki določa nižjo redukcijo mezde kot prej predložena lestvica, ki je izzvala stavko. On urgira rudarje, naj odobre to lestvico in se vrnejo na delo. Ireland je vprašanje glede priznanja unije popolnoma ignoriral, dasi je to ena glavnih zahtev rudarjev.

Lee Hall, predsednik šestega premogovnega distrikta UMWA, je izjavil, da so nekateri manjši operatorji otvorili pogajanja z unijo in da še vedno upa, da bodo stavkarji izvojevali svoje zahteve. Na stavki je sedaj še krog deset tisoč rudarjev.

Henderson se je izrekel proti importaciji zunanjih delavcev, "ker bi to eventualno povečalo zahteve po odpomoči."

Brezposelnost v Pittsburghu

Pittsburgh, Pa. — Pittsburgh Business Review je te dni objavila poročilo, ki pokazuje, da število brezposelnih še vedno narašča. V Pittsburghu in okolici je sedaj nad 190,000 brezposelnih delavcev in zahteve po odpomoči so vedno večje.

V prošlem decembru so dobrotvorne organizacije podpirale 30,000 družin, v aprilu pa že 42,000. Mrs. Helen Glenn Tyson, pomožna direktorica v državnem dobrotvornem departmentu, pravi, da je krog tri milijone oseb, ena tretjina prebivalstva Pennsylvanije, brez vsakih dohodkov. Breme, ki ga morajo nositi mesta in občine, je desetkrat večje kot v normalnih časih. "Ameriški življenski standard," pravi Tyson, "se sanje preteklosti "in nihče ne ve, kakšne posledice bo prinesel ta položaj našim institucijam."

Admiral Saito na čelu Japonske

Tokio, 23. maja. — Admiral Makoto Saito, bivši governer Koreje, je danes na povabilo mikada sklenil organizirati novo japonsko nacionalno vlado, s katero se bodo zadovoljili vojaški fašisti, ki so pred enim tednom ubili prejšnjega predsednika vlade. Saito je star 74 let.

Silna povodenj v Angliji

London, 23. maja. — Mesto Derby in okolico na Angleškem je zadela silna povodenj, kakršne že ne pomnijo pol stoletja. Mnogo vasi in manjših mest je pod vodo in promet je ustavljen daleč naokoli. Silni nalivi so povzročili poplavo.

—Federated Pictures.

Grupa konservativnih voditeljev delavskih unij pred senatorji Costiganom, La Follettom in Cuttingom—ki sede na sliki—apelira za pomoč brezposelnim.

Mednarodni imperializem v Južni Ameriki

Za investicijski in trgovinski trg se kosajo Amerika, Anglija in Francija. Američani imajo nad pol milijarde 'zmrznjenih' investicij v industrijah

New York. — (FP) — Vsled senatne preiskave in odkritja manipulacij mednarodnih bankirjev v zvezi z "zmrznjenimi" posojili in investicijami v državah latinske Amerike, je po deželi nastal zadnje čase večji krik. Čudno in skrajno nelogično je, da se zgražajo nad wallstreetskimi bankirji vneti zagovorniki kapitalizma in imperializma.

Nad wallstreetskimi bankirji rohnijo, ker so dajali velika posojila "majajočim" državam Centralne in Južne Amerike. Bonde in delnice so usilili manjšim ameriškim bankirjem, slednjim pa investorjem srednjega razreda. Ako bi ne bilo prišlo do gospodarskega poloma, bi bilo vse dobro in razen radikalcev bi nikdo ne obsojal bankirskih manipulacij in imperializma.

Tekom 1930-1931 je v latinski Ameriki "zmrznilo" krog ene milijarde dvesto tisoč dolarjev zunanjih posojil in investicij. Od te vsote imajo Američani približno dve tretjini ali $800,000,000 v bondih in delnicah, ki so danes vredne komaj eno tretjino nominalne cene.

Od teh $800,000,000 je 68% investiranih v industrijah, ostala vsota pa so vladna posojila. Investicije v Venezueli so 100% industrijska, večinoma v olji industriji, katero dominirajo Mellonovi interesi.

Boj mednarodnih imperialistov za investicijski in tudi trgovski trg je zavzel večje dimenzije posebno po vojni. Pred vojno so angleški bankirji igrali najvažnejšo vlogo in je bila britska trgovina z Južno Ameriko jako obsežna. Med vojno pa so pričeli dominirati ameriški trgovci in bankirji, ki so postali največji faktor kljub obnovljeni rivaliteti mednarodnih imperialistov po vojni. In tako danes Američani drže največji "žakelj", ki je napolnjen s slabimi ali ničvrednimi investicijami.

Imperialisti omenjenih držav imajo tudi svoje interesne sfere. Evropski kapital večinoma dominira države ob Atlantskem morju, ameriški ima svoje torišče v Centralni Ameriki, katero kompletno dominira, medtem ko so investicije v državah ob Pacifiku približno enaka.

Svoje podružnice v latinski Ameriki ima 30 ameriških korporacij, med katerimi so najmočnejša General Motors, U. S. Steel, Ford, mesarski trust, United Fruit, Guggenheim, American Foreign Light & Power in druge.

Plavolasi Indijanci odkriti?

Buenos Aires, Arg., 23. maja. — Belokožni in plavolasi Indijanci, ki žive kakor živali, so bili odkriti v severnovzhodnem delu sosednje republike Paragvaj. Tako poroča dr. Donald S. Wees, eksplorer harvardskega muzeja, ki je dospel sem. Dr. Wees je bil pet mesecev v džungli.

Nemško letalo DO-X preletelo ocean

Vigo, Španija, 23. maja. — Nemško letalo Do-X, največje letalo do danes na svetu, ki se je od zadnje jeseni mudilo v Ameriki, je včeraj na svojem povratnem poletu v Nemčijo dospelo semkaj iz Azorskih otokov. V letalu potuje 14 oseb.

S konvencije socialistične stranke

Hillquit izvoljen za konvenčnega predsednika. Obširna debata o Rusiji. Konvencija sprejela "levičarsko" resolucijo

Milwaukee, Wis. — (Izvirno poročilo Prosveti.) — Stališče socialistične stranke napram sovjetski Rusiji je bilo glavno vprašanje prvi dan njene konvencije, ki se je otvorila v mestnem avditoriju zadnjo soboto. Predloženih je bilo šest resolucij, ki so v glavnem izražale tri različne tendence v stranki napram Rusiji. Po peturni debati je bila končno sprejeta "levičarska" resolucija, katero je predlagal Paul Blanshard iz New Yorka.

Resolucija izraža prijateljsko stališče napram Rusiji, vendar pa kategorično zahteva izpustitev političnih jetnikov iz zaporov ter vzpostavitev civilnih svobodčin. Proti resoluciji je vodila vroč boj tako zvana Hillquitova frakcija, zagovarjala pa Thomasova, ki je pri polmenskem glasovanju zmagala z dvetretjinsko večino—8735 glasov za, 3928 proti.

Pri debati se je pokazalo, da so med socialisti večje diference napram Rusiji. Dobršen del delegacije je na vsej črti obsojal diktaturo in poudarjal le slabe strani — pomanjkanje svobode in civilnih svobodščin ter persekutiranje boljševiških nasprotnikov. Ena resolucija, ki je dobila le 14 glasov, je odprto propagirala sovražno stališče, medtem ko sprejeta resolucija poudarja veliki pomen ruskega eksperimenta za delavstvo in ga poziva, naj stoji na braniku pred imperialističnimi napadi Rusije.

Konvenciji je prvi dan predsedoval Hillquit, ki se je izkazal za mojstra. Z briljantnimi odloki in dokaj nepristranskim nastopanjem je prihranil konvenciji veliko časa.

Po verifikaciji delegatov, katerih je nad 200, je imel tudi otvoritveni govor, v katerem je rekel, da socialistična stranka ponovno napoveduje boj obema starima strankama. Hooverjev režim je označil za tragičen fiasko, ožigosal zunanjo in notranjo politiko ameriškega kapitalizma ter očrtal socialistični program kot edini program, ki nudi solucijo pri reševanju težkih problemov in garantira ljudstvu pošteno življenje in končno osvoboditev izpod kapitalizma.

Konvencijo je pozdravil tudi milwauški župan D. W. Hoan. Njegova poslanica je bila v glavnem nasvet delegatom, kako zgraditi močno stranko v slehernem mestu. Glavni razlogi za uspeh socialistov v Milwaukeeju so bili po Hoanovem zatrdilu složno delovanje, dobro vodstvo in pa ker stranka hodi srednjo pot — se ne nagiba ne na skrajno desnico niti na skrajno levico. S slično taktiko se lahko zgradi močno organizacijo v vsakem mestu in osvoji vlado.

Pozdravnih telegramov je bilo cel šop, med temi tudi od eksekutive Socialistične internacionale, irske delavske stranke in Amalgamated Clothing Workers unije.

Milwaukee, Wis., 23. maja. — Na konvenciji socialistične stranke je bil včeraj poražen predlog, da se stranka v svoji platformi izreče za konfiskacijo ameriških industrij. Norman Thomas, ki je bil kasneje nominiran z aklamacijo za predsedniškega kandidata, je odločno pobijal ta predlog.

"Ne bi hotel biti kandidat na listi stranke, če bi se izrekla za konfiskacijo kapitala," je rekel Thomas, ko je govoril proti temu predlogu. "Stranka mora upoštevati realnosti sveta in ne sme storiti ničesar, z čimer bi sama sebi nastavila past v momentu, ko uživa največjo rast v zgodovini ameriškega delavstva."

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naročnina: za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi se ne vračajo.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts will not be returned.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:
PROSVETA
2657-59 South Lawndale Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Mladi ljudje odpirajo oči

Današnja velika kriza ne bo brez dobrih posledic. Nekaj dobrega le prinese. Morda ne prinese socialne revolucije, ki "prihrumi čez noč", niti popolne industrijske demokracije, vendar pa lahko posadi korenine, iz katerih vse to zraste sčasoma. Nič značilnega še ne vidimo v konkretnih obrisih, ampak nekaj smo opazili.

Ameriška višješolska mladina je nemirna. Študirana mladina je brez dela in zaslužka in zdaj začenja misliti. V konservativnih listih čitamo brez števila dopisov, v katerih dijaki neznansko godrnjajo, robantijo in zahtevajo reforme. Poleg sporta jim zdaj prvič vrši po glavi tudi socialna politika.

Fantje so zapravili leta in tisočake, da so na univerzah in kolegijih požrli vse teoretične strani za usposobljenje v raznih komercialnih, inženirskih in drugih sličnih vedah na polju businessa — in danes jim vse to nič ne pomaga. Včasi je fante čakala služba na pragu šole; živeli so v trdni veri, da je vsakemu študentu, ki pokaže dobre rede v šolskem spričevalu, zagotovljena služba. Nato pa pojde po starem: fant bo korakal od promocije do promocije, kopičil denar in se bleščal v javnosti, dokler ne bo končno izvoljen za prezidenta republike ali vsaj za predsednika Prve narodne banke v mestu. S to vero v srcu in glavi je šlo 95 odstotkov ameriških fantov na univerze.

Kriza, ki je pridivjala v jeseni leta 1929, je pa to vero silno premikastila. Na tisoče in tisoče mladeničev z dovršenimi študijami in diplomami je danes brez služb, denarja nimajo in trda jim prede; nekateri so pripravljeni na vsako delo — za katerega ni bilo treba nobene tehnične šole — a tudi tega ni. Iščejo in iščejo moledujejo in moledujejo in kažejo spričevala — nič, trikrat, stokrat nič! (Neki dijak — ni Slovenec — ki je dovršil univerzo Northwestern, je zadnjo jesen pisal uredništvu Prosvete ponižno pismo, proseč, naj mu damo priliko, da si kaj zasluži. Pisal je, da je dobro študiran v žurnalizmu in vsaka plača mu je dobrodošla. Revež ni vedel, da je pri našem listu potrebno tudi znanje slovenščine.)

Tako so mladeniči z dovršenimi študijami danes razočarani. Očetje mnogih so izgubili vse premoženje in danes žive od drobtin dobrodelnosti. Mnogi študentje so izvršili samomor. Drugi stoje v krušnih vrstah z brezposelnimi delavci vred in "bumajo" naokrog po deželi — ekonomski "eksperti" se pa jeze, da ameriške višje šole producirajo preveč profesionalcev in mladina sili v šole brez pomisleka in brez načrtov za bodočnost! Kam pa naj gre mladina? Za tovarne je preveč mladine, za farme tudi in v šolah je je preveč. Če pa kdo priporoča kontrolo porodov, je pa takoj histeričen krik protesta. Konfuzija prve vrste!

Z dijakinjami je isto. Ameriške višje šole so polne koedukatk, ki se trenirajo za razne poklice, a danes ne morejo dobiti niti posla navadne dekle. Boj za zaslužek, za kruh, je danes silen. Po vsej deželi odmeva hud protest proti omoženim ženskam, ki še delajo. Zakaj se — sebične ženske — ne umaknejo dekletom, ki so brez dela in doma? Zakotna prostitucija ni imela še nikdar toliko rekrutinj in žrtev kot jih ima danes. Pa je spet krik o moralnem propadanju! Aha — dopovejte mladim ljudem, naj stradajo in bodo pošteni!

Študirana mladina doživlja strašne izkušnje — zdaj šele je v pravi šoli. Nekateri obupanci so se zagnali naravnost med komuniste in zahtevajo takojšnjo revolucijo; manjši odstotek je padel med gangeže, nižinske zločince, med katerimi propade. Drugi mirno trpe in čakajo — samo čakajo; ne vedo izhoda in ne morejo si pomagti. Večji odstotek pa trdo in trpko premišljuje in prvič v svojem življenju študira pravo stran ekonomskega in socialnega problema. Ta stran je za mladino pravo razodetje. Prvič zdaj spoznavajo resnične vzroke vsega tega zla — prvič spoznavajo pravo stran kapitalizma in njegovih pogubnih posledic za največji del človeštva.

Tako je ogenj težke preizkušnje — ekonomska kriza — izločil iz propadajočega mladega človeškega materiala v Ameriki lepo število prerojenih ljudi, ki bodo v prihodnjih letih vneti bojevniki za socialno rekonstrukcijo republike, za nov red in novo življenje.

Kriza je požrla mnogo ljudi — slabičev. Na drugi strani je pa kriza porodila nove ljudi, ki ne odnehajo z bojem, kajti prebudili so se iz sveta lepih sanj in spoznali, da kapitalizem ni nobena garancija za srečno življenje, da je navadna špekulacija, ki osrečuje le nekatere, druge — večino — pa neusmiljeno pogazi.

Glasovi iz naselbin

Volitve v Minnesoti

Buhl, Minn.—Ker se čita bolj malo dopisov iz te mrzle Minnesote, posebno iz naše male naselbine Buhl, zato sem se namenil, da malo opišem naše delavske razmere. Tukaj živi bolj malo Slovencev in še mi smo preveč. Mi smo najbolj prezirani od drugih narodnosti. Zakaj? Ker vlečemo vsak sebi, drugi pa skupaj, zato imajo kar sami hočejo. Dokler ne bomo mi bolj složno delovali in skupno nastopili proti izkoriščevalcem in izdajalcem, tako dolgo bomo prezirani in teptani od njih. Pred volitvami vam vse obljubijo, po volitvah pa hrbet obrnejo.

Zato priporočam vsem zavednim delavcem in farmarjem, da podpiramo naše delavske kandidate, ki v resnici gledajo za nas delavce in farmarje tudi po volitvah. Tudi mi Slovenci imamo letos slovenskega kandidata v 7. distriktu v okraju St. Louis za county commissionerja, in sicer J. W. Pasicha, ki živi tukaj na Buhlu od mladih let in dela v Buhl State banki že dolgo let. Jaz ga poznam osebno od leta 1916; v tem času je bil petkrat izvoljen v šolski odbor, 2 leti za rekorderja in 1 leto za župana. On je zastopal nas Slovence povsod, kjer je le mogel je pomagal vsem brez razlike. On je sam delavec in pozna naše razmere, kako se borimo za življenje. Tudi pri drugih narodih je priljubljen in spoštovan, da smo lahko vsi Slovani ponosni nanj.

Priporočam vsem Jugoslovanom, da podpiramo našega rojaka. Ležeče je na nas Slovencih in vseh Slovanih v okolici Chisholma, Balkana, Kitzvilla, Hibbinga, Buhla, Kinneyja in po vseh farmarskih naselbinah, da se ne sramujemo. Oddajte vaš glas našemu rojaku, ker on bo zastopal vas, ne prodajal, kakor to delajo drugi. Vseh Slovanov je tu blizu 4,000. Zakaj ne bi skupno delovali in pokazali, da tudi mi Slovani lahko pokažemo svojo moč, ako hočemo. Tudi pri drugih narodih bi imeli boljši kredit. On se ne bo skrival pred vami, kakor se sedanji; pri najboljši volji in vremenu ga nismo videli 4 leta. Ne vem, če je bil v Afriki ali Indiji. Ali sedaj pred volitvami se je pa kar naenkrat prikazal. Vidite ga lahko osebno, ali pa na papirju na vsakem oglu. Ali ne pozabite stari pregovor, da tudi osel gre samo enkrat na led. Ne poslušajte namazanih jezikov drugih. Mislite sami! Ne da bi vam drugi zabijali v glavo, ker oni se ne brigajo za vas. Oni gledajo zase in za svoje. Zato moramo tudi mi za svoje, ako hočemo kaj doseči.

Štiri leta so dolga leta, posebno v teh slabih časih. Torej vsi pojdimo na volišče na 20. junija in pokažimo, da smo vsi za enega in eden za vse. Pomnite, da v slogi je moč. Delavske razmere so pod ničlo, ali samo za ene. Da bi pravično razdelili delo, kar ga imajo, bi še ne bilo tako slabo. Kar se tiče Buhla, nekateri imajo kar po tri dela na mesec, nekateri pa nič. Najbolj smo prizadeti Slovenci, ker smo preveč pošteni.

Vreme imamo še zmiraj mrzlo, še narava se zoperstavlja.— vse je proti delavcu.

Rudolph Kovachich.

O tem in onem

Johnstown, Pa. — Delavske razmere so tukaj pod ničlo, ker dela sploh ni. — V soboto dne 14. maja je tukajšnje žensko društvo "Naša Sloga" št. 600 SNPJ uprizorilo igro enodejanko "V nedeljo zjutraj." Udeležba bi bila lahko večja kot je bila, saj vstopnina je bila le 25c. Kdor je igro videl, se je povoljno izrazil o nji. Priporočam, da bi se igra ponovila bodisi v slovenščini ali pa v angleščini. Ako bi se igra vršila v angleščini, bi bila velika privlačnost za mladino. Ako se pa igra v slovenskem jeziku, pa priporočam, da bi si J. F. zapomnil zvečer, kam dene čevlje, da bi mu jih ne bilo treba iskati zjutraj, ko je treba iti na delo. Med nami je bil tudi sodrug Snoj in je pred otvoritvijo igre podal malo govora o delu organizacije SNPJ. Po igri je bila zabava in ples. Vse se je vršilo v lepem redu in mislim, da se noboden ne kesa kdor se je udeležil.

V nedeljo 15. maja je pa imelo pevsko društvo "Bled" koncert v Franklin Boro. Po mojem mnenju je bilo okoli 400 ljudi navzočih, kar je precej razveseljivo v tem času. Vspored je bil zares nekaj krasnega. Vsak se je povoljno izrazil o pevcih in pevkah. Pevsko društvo Bled ima v svoji sredi res pevce in pevke, ki so v ponos vsem tu živečim Slovencem.

Sedaj pa malo o štrajku. Nedaleč od Johnstowna je premogarska naselbina Dilton, kjer tudi jaz delam. Delali smo 1 do 3 dni v tednu do prvega aprila. Prvega aprila pa je kompanija naznanila 10 odstotno znižanje plače. Že prej so tu agitirali za NMU in so jih nekaj dobili. Ko so videli naznanilo o znižanju plače, so oklicali stavko. Dobro, bili smo doma. Kompanija ni niti poskušala z obratovanjem, nego je naznanila, naj gre vsak po svoje orodje. Hotel sem iti po svoje orodje, pa me niso stavkarji pustili. Sem jim dokazoval, da so v zmoti, da orodje je moje in ga hočem dobiti ven in iti drugam delat, pa vse ni nič pomagalo. Kakor sem čul, so dva pretepli, ko sta hotela iti po orodje.

Dne 26. aprila je kompanija naznanila, da bo drugi dan začela z obratovanjem. Bil je tam šerif in nekaj deputijev in tudi nekaj ljudi, ki so hoteli iti delat. Pred mano pa so stali stavkarji, žene in otroci. Stari s kolmi v rokah, otroci s papriko in so grozili tako, da ni mogel nobeden na delo. Nato je šel šerif po pomoč in ko je prišel nazaj, so odvedli 11 mož v zapor. O voditeljih pa ni ne duha ne sluha in tako je moralo teh 11 ljudi sedeti v zaporu, ker so se dali zaslepiti voditeljem NMU.

Kaj moremo mi dobiti tu, ko nas je komaj 85 delavcev? Sem za to, da bi se sedaj vsi premogarji organizirali in ko pride čas pa zastavkali, a ne samo tukaj, nego povsod. Sem za staro organizacijo UMWA. Bil sem njen član do leta 1928 in vem, kaj sem imel pod njenim okriljem in kaj imam sedaj. Ako nočemo njenega predsednika, mislim, da moramo biti v organizaciji, če se ga hočemo iznebiti, ne pa okoli hoditi in pripovedovati, da UMWA je o. k., samo J. L. Lewis ni zanič.

Zatorej še enkrat kličem: dajmo se vsi premogarji organizirati v eno močno organizacijo stoprocentno. Potem bomo lahko pometli z voditelji, ki jih ne maramo.—I. W.

Smrtna kosa

De Pue, Ill. — Delavske razmere so tukaj zelo slabe. Tukajšnja cinkovna, katera je obratovala že od leta 1908, je ustavila obrat, ker nima naročil. Nekaj delavcev so premestili v Littleton ali Pentown, katero lastuje ista Mineral Point Zinc Co., nekaj jih je dobilo pa nezaželjeni dopust za 90 dni. Ostali delajo pa po 3 dni v tednu. Depresijo občutimo že dalj časa in menda jo bomo še bolj.

Dne 9. maja zvečer sem prejela brzojavko iz Pittsburgha, Pa., da je moj brat Frank Dornik, ki je bil operiran dne 5. maja na obistih, zelo slab in čez nekaj časa zopet drugo brzojavko, da je že umrl. Zelo težko mi je bilo se odpraviti na približno šest sto milj dolgo pot v Pittsburgh v teh kritičnih in slabih časih. Žalostna in potrta vsled nenadne smrti mojega brata sem vstopila na brzovlak na tukajšnji postaji ob 2:30 popoldne in drugi dan ob 10:30 dopoldne sem dospela v Pittsburgh, Pa., na dom mojega pokojnega brata. Pokojni Frank Dornik je bil rojen dne 8. maja l. 1900 v Verhovski vasi, fara sv. Križ pri Kostanjevici na Dolenjskem. V Ameriko je prišel novembra l. 1923 ter živel tukaj v De Pue, Ill., do 1. avg. 1929, nakar se je z družino preselil v Pittsburgh, Pa., kjer zapušča žalujočo soprogo in dva otroka v starosti 3 in 6 let, mene, sestro, tukaj v De Pue, Ill., ter 3 bratrance tukaj v Ameriki, v stari domovini pa očeta in 4 brate ter več sorodnikov.

Takoj prvi mesec po prihodu v Ameriko je pristopil v društvo št. 59 SNPJ in št. 130 JSKJ v De Pue, Ill. Sedaj je spadal k društvu št. 118 SNPJ in št. 12 JSKJ v Pittsburghu, Pa. Lepa hvala obema društvoma za krasne vence in vsem društvenim članom in drugim rojakom, ki so čuli pri njem in ga spremili na pokopališče. Bil je tudi soustanovitelj in delničar ter prvi direktor S. N. doma v De Pue, Ill.

Lepa hvala br. John Juvanu, predsedniku Doma, in vsem, ki ste mu poslali vence v zadnji pozdrav kot prijatelju in delničarju Slov. nar. doma iz De Pue, Ill. Nadalje se zahvaljujem vsem Pittsburčanom za gostoljubnost in postrežbo ter vašo naklonjenost za ves čas ko sem bila med vami. Hvala vsem! Nisem mislila, da ima moj brat v tak kratkem času svojega bivanja v tej deželi toliko prijateljev. Lepa hvala vsem skupaj.

Mimogrede, vračajoč se proti domu, sem se ustavila pri mojem bratrancu in njegovi ženi v Ellwood City, Pa., kjer se mi je prav dopadlo. Hvala jima za lepo postrežbo in vožnjo z avtomobilom.—**Mary Zugich.**

Farma, farma, farma!

Cleveland, O. — Prosvetine kolone so zadnje čase polne pisanja o "farmi SNPJ"; jednota naj nakupi farmske zemlje, ki naj jo obdelujejo brezposelni člani; na ta način bo pomagano brezposelnim članom in jedn. denarju varno naložen. Tako menijo propagatorji in zagovorniki ideje "jednotine farme," najvnetejši med njimi br. Frank S. Tauchar, ki je porabil v Prosveti od 11. maja cele štiri kolone prostora, da bi prepričal članstvo, da je prav za prav jednotina dolžnost na ta način pomagati brezposelnim članom. Mnenje zagovornikov te ideje je, da bi jednota nakupila večje komplekse zemlje in na nji naselila brezposelne člane; dalje, da bi finančno pomagala članom, ki bi se želeli podstopiti kmetovanja. Na članek br. Taucharja je odgovorilo uredništvo Prosvete ter pojasnilo, da taki eksperimenti ne bi bili zdravi za jednoto, toda br. Tauchar se očividno ni zadovoljil s tem pojasnilom. V Prosveti od 20. maja zopet piše o njemu priljubljenem predmetu: "jednotini farmi."

Ker mi ni za dolgovezno odgovarjanje na vsako posamezno izvajanje člankarja (F. S. Taucharja), se bom skušal omejiti na nekatera vprašanja in na kratko kritiko omenjene razprave o "jednotini farmi."

Ali br. Tauchar ve, da farmarstvo v Ameriki preživlja težko krizo in da se nahaja v boju za obstoj v sedanji obliki, ki pa je že v naprej izgubljen? Ali ve, da je farmskih produktov že sedaj preveč, dočim trga za poljske pridelke bolj in bolj primanjkuje? Ali ve kaj o špekulaciji, ki neomejeno vlada na tem trgu in proti kateri se v sedanjih razmerah ne more uspešno boriti? Ali ve, koliko žita in drugih pridelkov je bilo uničenih v teh letih depresije in pomanjkanja — ker ni bilo trga? Ali ve, da v farmah naložen denar ni tako brezpogojno varen, kakor sam govori, in da je milijone denarja "zmrznjenega" v farmah prav tako kakor v stavbiščih in poslopjih v mestih? In ali ve, da bi jednotin denar, investiran v tako podvzetje, tudi "zmrznil?"

Slednje očividno ne dela hudih preglavic br. Taucharju. Kaj zato, če jednotin denar "zmrzne," če njeno farmsko podvzetje doživi polom?! Saj nam bo ostalo "zadoščenje, da smo ga sami 'zaluskali'!" In s tem "zadoščenjem" bomo izplačevali podpore bolnim članom, kajne? Denar bomo tako "zaluskali."

Br. Tauchar bi se moral zavedati, da noben član jednote, ki so mu koristi in napredek jednote količkaj pri srcu, ne bi smel zniti kaj takega. Jednota ni bila ustanovljena zato, da bi jo pozneje uničili s špekulativnimi podvzetji. Toda še imam nekaj vprašanj:

Ali ve br. Tauchar, kaj je namen SNPJ kot take? Ali ve, da je bila naša jednota — kakor vsaka druga — ustanovljena zato, da pomaga članom v bolezni in ob času smrti? S čim bo jednota plačevala bolniške podpore, operacijske odškodnine in nezgodne odškodnine, če denar "zaluska" s farmskimi podvzetji? Z vodo iz Velikih jezer ali z zrakom?

Dalje: Ali ve br. Tauchar, da SNPJ ne more reševati brezposelnosti, ker je to izven njenega delokroga in moči? Ali ve, da SNPJ ne bi mogla nakupiti dovolj zemlje, da bi mogla naseliti nanjo vse svoje brezposelne člane, ki so v potrebi? Ali ve, da posamezniki kakor tudi posamezne organizacije ne morejo omiliti ali odpraviti brezposelnosti, da je to stvar in dolžnost države? Če ve vse to, čemu se potem trudi prepričati članstvo SNPJ, da je jednotina dolžnost na lastno pest reševati problem brezposelnosti in da bo "jednotina farma" koristila tako članstvu kot jednoti kot taki in da bo vprašanje brezposelnosti članov jednote na ta način zadovoljivo rešeno?

Jaz bi tudi rad vedel, kje je člankar pobral tisto, da "Amerikanec pa v največ slučajih kupi farmo zato, da bodo drugi delali, medtem ko bo on 'gospoda špilal'?" Ali se br. Tauchar zaveda, da je s tem pokazal, da so mu ameriško farmarstvo in ameriški farmarji "španska vas" in da prav toliko ve o njih? Če bi mu bili ameriški farmarji malo bolj poznani, bi ne bil zinil te absurdne trditve! So taki posamezniki, toda ti ne štejejo. In če bi se člankar malo podučil o svojem predmetu, bi lahko prišel do zaključka, da kjer ne more uspevati ameriški farmar, tam tudi "Kranjci" ne bomo kaj prida opravili!

Vsem zagovornikom "jednotine farme" pa vprašanje: Ali želijo, da bi prišlo v zgodovino slovenske imigracije v Ameriki poleg poglavja o "Rajski dolini" še eno slično poglavje?

Br. Tauchar je ponovno izrazil željo, da o stvari pove svoje mnenje tudi ostalo članstvo SNPJ. Njegova želja bo uslišana. Kdor ne more razbrati mojega mnenja o tej zadevi, mu povem popolnoma jasno: Moje mnenje je, da je ideja "jednotine farme" ali farm slaba, da bi uresničenje te ideje koristilo kvečjemu nekaterim članom, dočim bi jednoti in članstvu v splošnem škodovalo. SNPJ ni farmska zadruga niti industrijsko podvzetje, marveč podporna organizacija, katere namen je podpirati člane v slučaju bolezni, telesnih poškodb in smrti. Jednotin denar se zbira edino le v to svrho, ne pa za špekulativna, dvomljiva podvzetja in za "zaluskanje." Problem brezposelnosti pa je stvar države, nanjo je treba pritisniti, da ga reši, da omili in odpravi brezposelnost, ker to je v njenem delokrogu in moči — ne pa na blagajno SNPJ!

O "defaultnih" bondih je bilo že dosti pisanja in dejstvo, da jednota poseduje mnogo takih bondov, nikakor ne more opravičevati ideje, da je treba "zaluskati" še več jednotinega denarja! Slab učenec je, kdor se iz takih izkušenj nič ne nauči!

Ivan Jenten, član društva 53.

—Underwood Photo.

Mrs. E. B. McLean, žena bogatega publicista v Washingtonu, D. C., s svojim odvetnikom. Pred nekaj dnevi je obtožila Gastona B. Means, bivšega špiona, da je oslepari za $100,000 pod pretvezo, da reši Lindberghovega otroka.

Dr. R. H. France:

Zakaj nosimo glavo pokoncu?

Težnost je pojav, ki ga opažamo pri vseh telesih od najmanjšega drobca do ogromnega kometa, drvečega v noč vsemirja: telesa gmote imajo drugo na drugo izvesten vpliv. Težje telo prisili lažje v neko določeno odvisnost. Solnce ne izpusti iz svojega območja manjših planetov, ki morajo krožiti okoli njega; mesec je spremljevalec zemlje; zemlja pa privlači tudi vsak kamen, vsako rastlino in vsako živo bitje, da se mora ravnati po nji. V primeri s položajem opoldne, stojimo ponoči z glavo navzdol, vendar pa ne pademo z zemeljske krogle, marveč ostanemo na nji pribiti, kakor železni opilki na magnetu.

Zakaj prav za prav nosimo glavo pokoncu? To skupnost imamo z mnogimi živalmi, toda ne z vsemi. Glavonožci (hobotnice), hodijo z glavo navzdol; trakulji je prav vseeno, v kakem položaju izsesava človeška črева. Toda že hrošč si prizadeva na vse načine, da se spravi v pravilno lego, ako ga položimo na hrbet. Njegov ustroj je prisposobljen samo eni legi. Kadar ob silnem vetru poleže žito, se skuša vzravnati z malimi sunki, dokler klasje zopet ne stoji pokoncu. Male enooke povodne bolhe, ki jih najdemo v vsaki mlaki, takisto nosijo glavico pokoncu. Ako jih val prevrne, se takoj zopet postavijo v prejšnji položaj. Večji raki imajo na glavi ušesu podobno jamico, v katero si z nožicami vtaknejo droban kamenček. Ako nimajo tega kamenčka izgube občutek ravnotežja ter lahko stoje na glavi, ne da bi to opazili. Prirodoslovci so ž njimi napravili tale poizkus: Dejali so raka v stekleno posodo, kjer ni bilo kamenčkov, mesto njih pa so natresli v posodo železnih drobcev. Rak si je poiskal primeren železen drobec in si ga utaknil v "uho". Ako se takemu raku približamo z magnetom, se rak postavi v položaj, kakršnega želi človek. Magnet ima v tem primeru vlogo zemeljskega središča.

Kdor razglablja o teh poizkusih, bo prišel nedvomno do čudnih misli. Kaj je težnost? Nekaj nezaznavnega, manj ko lahni dih sapice, pa vendar obvladuje vse, kar živi in diha. Tudi mi nosimo glavo pokoncu, ker tudi nad nami vlada zakon vsega življenja.

Narava, praučiteljica glasbe

Marsikdo je pač razmišljal, kakšna neki je morala biti glasba v starodavnih časih, in kako je človek sploh prišel do tega, da je glasbo "izumil". Kedaj se je začela razvijati glasba, in kdo je naučil človeka gosti? Ali je tako zvana glasbena nadarjenost človeku prirojena že od nekdaj, ali jo je pridobil kot del kulture šele v tisočletjih? Zelo verjetno je, da je pračloveka najprej narava sama naučila, kaj je prav za prav glasba. Saj je prisluškoval čudovitemu ptičjemu petju in glasovom majčkenih godcev-žuželk, na tisoče jih je, ki znajo peti in gosti; imajo celo prava glasila in glasbila. Spomnimo se le na razne glasove, ki jih proizvajajo čebele, muhe, ose, hrošči, murni in kobilice, posebno še žuželke v tropičnih krajih. In če pri tem premislimo, da proizvaja človek prav za prav le v duševni razvnetosti (v veselju, žalosti itd.) prave glasove, je vprašanje, ali se je pračlovek najprej poskusil v "petju". Narava je pač vzpodbujala človeka h glasbenemu udejstvovanju — in prirojeni mu nagon k posnemanju je udejstvovanje uresničil. Že votla palčica je zazvenela, če je udaril slučajno ob njo, ali je zapela ceyka, če je v njo pihnil! Glasbila so torej že obstojala, še preden je človek pomislil na glasbo. Moral je seči po njih in jih nekoliko izpopolniti, kakor to delajo še dandanes primitivni narodi. Naši pradedje so pač bržkone najprej trobili, bobnali, potrzali — seveda čisto samovoljno, brez sistema in pravilnosti. Njihovi glasovi niso bili tako izoblikovani, tako izmerjeni kakor naši, pa so vendar gotovo prav tako impulzivno godli kakor mi danes. Šele sčasoma je pračlovek poskusil, da je svoje glasilo vežbal, da ga je izobraževal in da je proizvajal pravilne glasove; in šele mnogo, mnogo pozneje se je iz prakse razvila "teorija", ki se je vedno bolj izpopolnjevala. Kako so nastali prvi glasbeni komadi? Ponavljali so se izprva neprestano bodisi posamezni glasovi, bodisi kratki motivi z dvema ali kvečjemu tremi malo se različujočimi glasovi. To je bilo seveda silno enolično; toda vsak začetek je težak! In kakor dela človek poskuse povsod, jih je delal tudi pri godbi: iz kratkih motivčkov so nastali motivi, iz motivov napevi, iz napevov spevi in instrumentalno glasba; razvila se je narodna glasba, kakor jo gojijo večinoma še danes vsi primitivni narodi. Rč.

Kakšen je vzoren zakonski mož?

Amerika je tudi v pogledu raznih tekmovanj dežela neomejenih možnosti. Tekmujejo za razne neumnosti. Zadnjič je šlo na primer za to, kdo bo najdalje na eni nogi stal. Drugič pa tekmujejo tudi za pametne reči. Pred kratkim so iskali najboljšega zakonskega moža. Dobili so ga. Ime mu je Mister Wannostand. Pravijo, da združuje v sebi vse najboljše lastnosti, ki jih mora imeti zakonski mož, in to so:

1. Vsako jutro je dobre volje;
2. K jedi prihaja točno;
3. Njegova žena lahko gospodari doma po svoje;
4. Pravi, da njegova žena kuha celo bolje kakor njegova mati;
5. Ne prepira se za vsako malenkost;
6. V družbi je ljubezniv in
7. Pravi, da je njegova žena najlepša na svetu.

Tako, zdaj pa veste!

Vesti iz Jugoslavije

(Izvirna poročila iz Jugoslavije.)

Požar med barakarji na ljubljanskem polju

Ob gorenjski progi pri Dravljah stoji ob progi več lesenih barak, ki služijo za zasilna stanovanja bednim železničarskim družinam že več let. V eni teh barak živi železniški sprevodnik Anton Žganjar s svojo družino. Zadnjega aprila je nastal v tej barakarski naselbini požar, ki bi bil kmalu postal usoden za vse tamkajšnje stanovalce. Iskre iz lokomotive so zanetile barako, v kateri je imelo več družin svoje kurivo. S te barake pa se je ogenj takoj preselil na barako, v kateri stanuje Žganjar s svojimi šesterimi otroki in ženo. Baraka je zagorela kot baklja. Takoj so prihiteli draveljski gasilci z brizgalno in obveščeni so bili ljubljanski gasilci. Toda njih motorka je kmalu izpraznila vodnjak barakarjev in morali so začeti razkopavati goreči dve baraki. Iz stanovanja Žganjarja so rešili vse pohištvo, baraka pa je poškodovana toliko, da so ostali Žganjarjevi brez strehe in stanovanja. Baraka s kurivom je pogorela do tal. K sreči je pihal južni veter ter odnašal ogorke na ono stran, kjer ni barak, sicer bi lahko vsa naselbina pogorela.

Slikar in kipar Gorjup umrl

V ljubljanski bolnici je 30. aprila dopoldne umrl Joža Gorjup, komaj 25 let stari akademski slikar in kipar. Gorjup je bil rodom iz Kostanjevice, kjer ima starše in kjer živi tudi pokojnikova vdova, ki je rojena Francozinja. Kiparstvo je študiral v Zagrebu, nato je odšel v Firenze, kjer se je lotil tudi slikarstva. Lani se je vrnil domov ter je v izpričanje svojega slikarskega talenta s freskami poslikal cerkvico Sv. Miklavža pri Kostanjevici. V teh freskah se razodeva njegov talent, ki smo upali, da nam bo dal velikih del. Že delj časa pa se mu je gnojila nosna korenina. Odšel je v bolnico ter se dal operirati. Operacija je uspela, a v soboto se ga je lotila slabost, ki je prešla takoj v agonijo.

Dva ranjena, eden ubit

V sevniški okolici na Gorenjem se je pripetila 30. aprila huda nesreča. Posestnik in Kovač Alojzij Stopar je postavljal nov kozolec. Ko so izvršili vse priprave, so se za omenjeni dan zbrali delavci, da kozolec sestavijo in postavijo. Bilo jih je kakih 25 mož in fantov. Veter pa jim je ves čas zelo nagajal in povzročil tudi hudo nesrečo. Ko je kozolec že skoro stal, je močan veter stavbo nagnil ter prevrnil. Oni na koncih kozolca so se naglo umaknili, oni notri pa se niso mogli in tako je prišlo do nesreče. Pet delavcev je kozolec hudo poškodoval. V nekaj minutah je izdihnil 24-letni Janez Podlipnik mlinarjev sin z Rakovice, ki ga je zadelo v sence. Hude poškodbe na glavi imata 40-letni posestnik France Možič, ki se je pred kratkim vrnil iz Francije in mu je pred tednom umrla žena, ter 32-letni posestnik Ivan Lisec iz Spodnjega Boštanja, ki ima v stegnu zlomljeno kost. Poleg teh dveh je bilo še več drugih bolj ali manj poškodovanih. Oba so prepeljali v krško bolnico.

Američanka Tavčarjeva z veliko dediščino v Ljubljani

V Ljubljani se je mudila nekaj dni Frančiška Tavčarjeva, ki je prišla iz USA (Chicaga), da uredi svojo zadevo z bogato dediščino, o kateri je Prosveta že poročala. Lani 1. oktobra je umrl v Št. Petru na Krasu Anton Klemenčič, ki je imel fabrike v Trstu in Reki, rodom pa je bil iz Leskovca. Zapustil je premoženje, vredno v papirjih, fabrikah in gotovini pet in pol milijonov dolarjev ali okroglo 300 milijonov Din. Edina dediča sta pokojnikov bratranec Franc in hči njegove nečakinje Frančiška Tavčarjeva, ki je zvedela o tej veliki dediščini v Chicagu. Tavčarjeva je rodom iz Poljanske doline in sicer s Hlavčje njive. Zdaj je prirajžala v stare kraje — v Ameriko je šla v svojem 13. letu — da uredi zadevo s to dediščino. Mudila se je nekaj dni v Ljubljani, zdaj pa je spet odpotovala v Italijo, ker ima v Ljubljani in Italiji odvetnike, ki se brigajo prav radi za njene milijone.

O Tavčarjevi je poročal zelo mnogo zgovorni "Slovenski narod", ki je vedel povedati tudi, da je Tavčarjeva prejela v Ameriki takoj prvi dan, ko se je razvedelo o dediščini, 1500 ženitnih ponudb, doslej pa skupno krog 7000. Tudi iz Jugoslavije je prejela kar 29 pisem in prošenj na en dan.

Truplo v Krki našli. — Že nekaj dni iščejo v Krki truplo utopljenih dijakov novomeške gimnazije. Pri tem bi se enkrat že kmalu pripetila hudo nesreča. V soboto 30. aprila popoldne sta spet šla iskat trupla Karl Suhi in Ivo Lumpret. Res sta našla pod skalnatim obrežjem v Krki truplo 11-letnega dijaka Stanka Eršteta, sina progovnega delavca v Trebnjem. Prepeljali so ga v novomeško mrtvašnico. Truplo je ležalo v vodi že 11 dni. Ostalih dveh trupel niso še našli.

S čevljarskim krivcem na ženo. — V Mariboru v Jezdarski ulici živi brezposelni čevljarski pomočnik s svojo ženo in taščo. Z ženo sta bila že teden dni sprta, v soboto 30. aprila pa se je hotel pobotati ž njo, pa ona ni marala nič slišati o tem. Beseda je dala besedo, pomočnik je zgrabil za čevljarski krivec in sunil ženo v obraz ter ji zadal veliko rano. Čevlarski pomočnik Anton Gobec se je sam javil policiji, ki ga je aretirala, ženo pa so odpeljali v bolnišnico.

Pesnica Vida Jerajeva umrla

V nedeljo 1. maja zvečer je v Ljubljani umrla Vida Jerajeva, avtorica dveh pesniških zbirk in žena prvega violinista naše opere in profesorja Glasbene matice Karla Jeraja. Z njo lega v grob ena naših redkih pesnic, ki je svoj čas doživela s svojimi pesmimi lepe uspehe.

Vida Jerajeva je bila doma iz Zasipa pri Bledu, kjer se je rodila leta 1875. Bila je pravo gorenjsko dekle, vesela in dobra. Šolo je obiskovala v Ljubljani in na Dunaju, kjer se je poročila z violinistom Jerajem, tedaj nastavljenim v dunajski dvorni operi. Kot učiteljica je službovala v Ljubnem na Gorenjskem in v domačem Zasipu. Leta 1897 je objavila v Ljubljanskem zvonu svojo prvo pesem, poslej pa je objavljala svoje lirične pesmi erotičnega in mladinskega značaja v raznih revijah in listih. Leta 1908 je izdala svojo zbirko "Pesmi", leta 1921 pa je zbrala svoje mladinske pesmi v zbirko "Iz Ljubljane čez poljane."

Njen dom v Ljubljani je bil dom, kamor so radi zahajali mnogi umetniki. Ena njenih hčera je poročena s slikarjem in kiparjem Tonetom Kraljem, druga s prof. dr. Hribarjem. Kraljeva žena je znana slikarica Mara Kraljeva. Pesnica Vida Jerajeva je bila zadnje čase živčno slabotna, bolehala je in vsak udarec življenja je vplival nanjo morilno. Ko je v nedeljo zvedela, da je v bolnici umrl kipar in slikar Gorjup, tudi njih prijatelj, je zvečer umrla.

Samomor. — Poročali smo, da so v Ljubljanici pri Vevčah našli žensko truplo. Ugotovili so, da je utopljenka 40-letna Frančiška Kuzminova, ki je stanovala pri svoji sestri v Trnovem. Po sestrinih izpovedbah je bila Kuzminova zadnje čase duševno bolna in je skoro gotovo, da se je vrgla sama v Ljubljanico. Torej ne gre za zločin, kakor so domnevali sprva, marveč za samomor.

Plesni večer Katje Delakove v ljubljanski operi 2. maja je dobro uspel. Umetnica je po rodu Dunajčanka, a se je lani poročila s Ferdom Delakom, režiserjem, ki je letos kot gost tudi že režiral v operi "Robinzonado" dokaj posrečeno. Po nekolikih nastopih na večerih Sobode in Zarje v Delavski zbornici, se je ljubljanski publiki predstavila s samostojnim večerom v opernem gledališču. Za vsako točko je je bila nagrajena z močnim aplavzom in dve točki je — hočeš nočeš moraš — morala ponoviti. Posebno je ugajala Beethovnova Žalna koračnica, Prokofjeva Groteskna koračnica, dalje Odlomek iz cirkusa in Musorskega Gopak. Njenih večerov bo ljubljanska publika vedno vesela. Katja Delakova ni baletka, ona je umetnica z močnim doživljanjem.

Prvi maj je menda v vsej državi potekel mirno. Vsaj poročil o kakih nemirih ni doslej še nobenih. V Sloveniji je bilo mirno. Le ponekod so na skrivaj ponoči razobesili delavci na vidnih mestih rdeče zastave, ki pa jih je orožniška straža kmalu odstranila. Vse proge so bile zastražene, orožniške patrulje so nadzirale vse kraje, celo železničarji so imeli puške za straženje proge. Tudi vojaštvo je bilo vse v pripravljenosti, če bi prišlo do kakih nemirov.

Redukcije. — V kamniški smodnišnici so reducirali večje število delavstva pa tudi nekaj pisarniških pomoči. Krog 45 delavcev pa je podjetje poslalo na brezplačen dopust. Vse zato, ker primanjkuje naročil. Enako je storila država. Mnogo železničarjev je bilo odpuščenih. Zaradi velikega razburjenja je železnica sprejela nekaj teh železničarjev nazaj v službo, a jih potem poslala na brezplačen dopust. Kakor da bi to ne bilo eno in isto. Tudi v rudnikih v Trbovlju, Zagorju, Hrastniku bodo dosedanjim redukcijam sledile spet nove. Tako napoveduje premogokopna družba.

Umrli so: Na Črnučah orožniški poveljnik v pokoju Anton Pečlin, star 71 let, v Mariboru 78-letna Elizabeta Nekrep, v Novi vasi pri Mariboru železniški delavec Anton Požanko, v mariborski bolnišnici 31-letna služkinja Marija Topolšek, v Ptuju vpokojeni nadučitelj Franc Koncilja, v Trstu Marija Železnikova, rojena Godinova, na Jesenicah 70-letni upokojeni delovodja Jože Tavčar, v Ljubljani sodni uradnik v pokoju Anton Roš, star 70 let, v Ljubljani sodni uradnik Rudolf Jerše, na Sv. Vrhu pri Mokronogu 81-letni Franc Kolar.

Umrli so: V ljubljanski bolnici zagorska učiteljica Ada Oelhofer, v Kompoljah pri Dobrepoljah 70-letni Janez Adamič v Stožicah pri Devici Mariji v Polju posestnik Ivan Verbič, v Sneberjah France Bolta, zidar in hišni posestnik, pri Sv. Ani v fari Makole posestnik Jurij Černoga, v Medlogu pri Celju je izvršil samomor klavirski uglaševalec Davorin Ropas, star 40 let (skočil je v Savinjo).

RAZNE VESTI

Radoveden porotnik ustavil obravnavo

Los Angeles, Cal. — Ker je porotnik S. Salm hotel vedeti, kaj je prav za prav obtoženec govoril na shodu, da je bil potem aretiran na obtožbo kaljenja miru, je bil odpuščen kot član porote, obravnava je bila prekinjena in zadeva bo sedaj šla pred drugega sodnika. Obtoženec je bil Meyer Baylin, komunistični organizator.

Dekle skočilo iz 25. nadstropja čikaškega hotela

Chicago. — Miss E. Goddard iz Evanstona, stara 25 let, je v nedeljo skočila iz 25. nadstropja hotela Stevens in obležala mrtva na balkonu 20 nadstropij nižje. Policija sodi iz zapiskov, ki so jih našli pri njej, da si je dekle izvolilo smrt zaradi nesrečne ljubezni.

Cerkev nasitila reveže s strupeno jedjo

Kansas City. — Devetindvajset revežev, ki so v nedeljo dobili sandwiche od neke cerkvene dobrodelne organizacije (v poročilu je zamolčano ime organizacije), je moralo drugi dan iti v bolnišnico zaradi zastrupljenja. V vložkah je bilo staro, neužitno meso . . .

Potres zmajal Centralno Ameriko

Washington, D. C. — Zadnjo soboto so potresni sunki zelo zazibali mnogo krajev po Srednji Ameriki. V San Salvadorju je bilo šest oseb ubitih. Ostali prizadeti kraji so v Nikaragvi, Gvatemali in Hondurasu. — Iz Argentine poročajo o novih vulkaničnih izbruhih.

Albert Thomas

Dne 7. maja je prišel iz Ženeve v Parizu direktor mednarodnega urada dela s. Albert Thomas, da bi v nedeljo opravil svojo sodružno volilno dolžnost. Izstopivši na postaji St. Lazaire v Parizu je že čutil slabost; zato je stopil v restavracijo in si naročil okrepčilo. V umivalnici pa je padel v nezavest. Odpeljali so ga v bolnico v Beaujon, kjer je umrl že čez nekaj minut. Zadela ga je srčna kap. Pokopan je bil v svojem rojstnem kraju brez slovesnosti, kakor je želel.

Z Albertom Thomasom je preminul mož zgodovine, ki si je postavil v mednarodnem uradu dela neminljiv spomenik. Albert Thomas je z drugimi sodrugi zahteval v verzaljski mirovni pogodbi XIII. de, ki govori o delavskem zakonodajstvu. Enako je njegova velika zasluga, da so v smislu statuta mednarodnega urada dela svobodne delavske strokovne organizacije mednarodno priznane ter uživajo enakopravnost, v kolikor ne kršijo deželnih zakonodaj. Če bi bila delavska internacionala dosegla samo ti dve mednarodni priznanji, ki sta danes za delavsko gibanje neizmernega pomena, je že to čin, ki odtehta najvažnejše dogodke v razvoju.

Albert Thomas je pa tudi organiziral mednarodni urad dela. V mednarodnem uradu sedi sicer polovica delegatov držav, ena četrtina delegatov delavcev in ena četrtina delegatov delojemalcev. Kljub temu so mednarodne konference dela, katerih duša je bil Albert Thomas, vedno razpravljale važna vprašanja, važne probleme in z velikim uspehom, ker je Albert Thomas poznal razmere in znal pritegniti k sodelovanju najreakcionarnejše države. Ogromno je število konvencij v socialnem zavarovanju, o delavskem varstvu, o delovnem času, o rudarskem, prometnem delavstvu, o zaščiti mater in dece, o odpravi suženjstva v kolonijah itd. Z intenzivno politiko v tem smislu je Albert Thomas kot direktor mednarodnega urada dela praktično sodeloval pri sporazumevanju narodov in po intencijah demokracije tudi za svetovni mir.

Za mednarodni urad dela in za delavsko gibanje pomeni smrt Alberta Thomasa neizmerno izgubo. Thomas je bil socialist. Bavil se je predvsem z delavskim strokovnim gibanjem.

Silno važen problem je obravnavala zadnja konferenca mednarodnega urada dela: obnovitev gospodarstva in odprava nezaposlenosti. Smrt pa je pretrgala nit življenja Thomasu, da bi bil svojo zamisel v intencijah delavstva završil.

Albert Thomas je bil rojen l. 1878 v Champigny-sur-Marne. Njegov oče je bil pek. Albert je študiral. Že med študijem je dobil dve štipendiji za potovanje v Rusijo. Nekaj časa je študiral tudi v Berlinu. Zanimale so ga med tem najbolj delavske strokovne organizacije. Leta 1904 ga je povabil Jaures v uredništvo socialističnega "Humanite." Pisal je in se bavil s splošnimi gospodarskimi problemi. Za poslanca je bil prvič izvoljen l. 1910. Takrat je prvič uspešno interveniral v veliki železničarski stavki. Med svetovno vojno je bil državni tajnik. Thomas je bil namreč tudi mnenja, da je treba uničiti nemški vojni imperializem, ki se je takrat silno šopiril. Po končani vojni pa se je Thomas absolutno posvetil ideji Društva narodov in ko je decembra meseca 1918 postal ravnatelj mednarodnega urada dela, je vodil ta urad s silno spretnostjo.

Albert Thomas je večkrat obiskal tudi Jugoslavijo, enako kakor druge države. Lani dne 24. aprila se je mudil v Ljubljani. Interveniral je glede delavske zakonodje in imel konference z vladnimi organi kakor tudi z organizacijami delavstva in delodajalcev.

Naj počiva, a duh njegov dela naprej med nami!—D. P.

Domače kramljanje

Življenje posameznika in družbe se izpopolnuje s pridobitvami človeškega duha. Pračlovek je živel v duplini in je z rokami lovil divjačino. Način svojega življenja je vedno izpopolnjeval s pridobitvim svojega uma. Najprej si je napravil orojde iz kamna, lesa, kosti, nato iz kovine, katero je vedno izpopolnjeval stopnjema, kakor je pač izpopolnil orodje.

Tako smo prišli do sedanjega načina gradnje hiš iz armiranega betona, oziroma železa. Spoznali smo veliko vrednost enostavnih linij v stavbstvu, kakor tudi pri opremi stanovanj, to je pohištvu. Zavrgli smo ves kič, ki so ga stara stanovanja polna, ker ljubimo solnčno svetlobo, čist zrak in čim manjšo zamudo časa s snaženjem stanovanj, da imamo dovolj časa za uživanje duševnega bogastva. G l a v n a lastnost vseh velikih del posameznih človeških genijev je enostavnost in preprostost.

Tudi naša oblačila se ravnajo po teh zakonih znanosti in je zato iz razvoja naše obleke tudi mogoče brati zgodovino človeške civilizacije.

Upoštevajo se le še duševne sposobnosti, ne pa iznajdljivost v našemljenosti. Za to zadnje je vsako leto določen poseben čas, ki ga imenujemo v koledarju pust, oziroma predpust.

Kako je pa z nami?

•

Zakaj prisegamo?

Priseganje pri Bogu je že star običaj in ga poznamo že iz sv. pisma starega zakona. V nekaterih državah, kjer je izvedena ločitev cerkve od države, se je prisega zamenjala z navadno obljubo, ki se izvrši z rokovanjem. Toda to samo mimogrede.

Važnejša je ugotovitev, zakaj nam to služi. S priseganjem, ozir. obljubo zagotovimo delodajalcu, da bomo vestno vršili svojo službo in se pokoravali zakonom ali službenim predpisom. Nadalje se tudi sodišče poslužuje prisege, da z njo prisili pričo k resničnemu opisu dejanja.

Ločiti pa moramo še prisiljeno in prostovoljno prisego.

Odkar se uporablja prisega, oz. zaobljuba, pa se tudi kaznuje onega, ki prelomi dano prisego, oziroma po krivem priseže. Zato so določene težke kazni, ker se z njimi hoče očuvati svetost, oziroma resnost prisege ali zaobljube. Tako odpusti delodajalec iz službe uslužbenca, ki se ne pokorava navodilom, služi krivično itd.

Za vojake, ki prelomijo prisego, je v vojnem času določena smrtna kazen.

Društva odstavijo na občnih zborih odbor ali samo predsednika, oz. posamezne odbornike, ki niso postopali po društvenih pravilih in izrabili dano zaupanje.

Zgodovina je tudi bogata na enakih slučajih.

Ako zahteva kdo od tebe prisego, oziroma zaobljubo, stori to samo tedaj, ako veš, da boš obljubljeno lahko izpolnjeval. Ako pa obljubo prelomiš in jo izrabiš radi osebnega koristolovstva in to še posebno v javnem življenju, bodo s teboj obračunali tisti, ki so ti zaupali.

Spominjam se, da nas je učitelj v ljudski šoli svaril pred nezmernostjo v jedi in pijači. Za zdravje je tudi nevarno uživanje škodljivih — strupenih snovi.

Pogosto se pojavljajo slučaji, da osebe radi nezmernega zavžitja kuhinjskih dobrot ali strupenih snovi valic takojšnji pomoči — izpraznitvi želodca — podležejo učinkom nepravilnega prehranjevanja.

Enake pojave lahko opazujemo v prenešenem pomenu tudi v človeški družbi, oziroma v njenih posameznih pravnih skupinah.

Le brskajmo pazljivo po zgodovini in iščimo vzrokov posameznim katastrofam v človeški družbi.

Strup uniči star organizem— na njegovih razvalinah pa vzklijo novo življenje. —olaja.

ALI VDIHAVATE?

Slednjič je odkrita razprava o predmetu, ki je bil dolgo "nedotakljiv"

"PUSTI spečega psa!" Tako je rekla cigaretna obrt, ko smo načeli vprašanje vdihavanja. Toda izogibati se važni zadevi, ni pogoj Lucky Strike!

Ali vdihavate? To vprašanje je življensko važno . . . kajti *sleherni kadilec* vdihava vede ali nevede. Vsak kadilec ali kadilka vdiha del dima, ki ga potegne iz cigarete! Nežne glasovnice v vašem grlu zahtevajo, da je vaš dim popolnoma čist – brez gotovih nečistoč!

Ni čuda, če so si Lucky Strike drznile načeti to življensko vprašanje! Luckies vam dajo zaščito, ki jo hočete . . . kajti Luckies slavni čistilni proces odstrani gotove nečistoče, skrite v vsakem tobačnem listu. Luckies so ustvarile ta proces. Edinole Luckies ga imajo!

Zatorej, če vdihavate vede ali nevede, zaščitite one nežne glasovnice!

"It's toasted"

Zaščita Vašega Grla

proti draženjem – proti kašlju

O. K. AMERICA

NARAVNAJTE NA LUCKY STRIKE—60 modernih minut z najboljšimi plesnimi koncerti na svetu in slavnimi Lucky Strike novicami vsak torek, četrtek in soboto zvečer po N.B.C. omrežju.

Ivan Jontez:

POTRES

Iz kronike velike krize

VII.

V daljavi je otlo zagrmelo in odmev groma je prihajal bližje in bližje.

Solnce prosperitete se je skrilo v črne, grozeče oblake, ki so se sunkoma dvignili iznad obzorja ter planili preko poloble.

Ljudje so se vznemirili kakor se vznemiri vsako živo bitje v mračni tišini, ki napoveduje divjo nevihto.

Kaj prihaja?

Prihajalo je, kar je moralo priti.

Pod papirnatimi nebotičniki, katere je zgradila divja špekulacija, je votlo zabobnelo. Nato je prišel silen sunek in ponosne, bleščeče stavbe so se zamajale v svojih temeljih. Zatem — tresk, hrušč, pokanje . . .

Ponosne papirnate stavbe, babilonski stolpi blaznega in zločinskega špekuliranja so se spremenili v kup žalostnih razvalin . . .

Prišlo je, kar je moralo priti. Toda kako grozno malo jih je bilo, ki so slutili strašen polom! Stotisoče ljudi je zadelo kot strela z jasnega, in prepadeni in klecajoči v kolenih so blazno prestrašeni strmeli v ruševine . . .

Kruto in strašno neusmiljeno je bilo prebujenje iz zlatih sanj prosperitete. Po cesti, ki vodi v deželo senc, so tavale množice včerajšnjih bogatašev, ki jim je polom vzel vse, razen življenja — in še tega so se hoteli iznebiti. Morje je goltalo obubožane obupance, krogle so jim prinašale popolno pozabo, mrzli obup jim je potiskal v roke ročice plinskih peči, vrvi so se mnogim zazdele nekaj neobhodno potrebnega . . .

Bankirji, ki so se upropastili s špekuliranjem, uradniki, ki so zabili v špekulacije poneverjene tisočake ("izposodili" so si jih, vrnitev jim je preprečil polom), trgovci, ki so zamenjali svoj lastni in izposojeni denar za šope lepo poslikanih delnic, katere so bile zdaj brez vsake vrednosti, celo delavci (in mnogo jih je bilo), ki so trud, trpljenje in potne srage celih desetletij lahkomiselno vrgli v žrelo podivjani špekulaciji, so bili med njimi, ki so drug za drugim strmoglavili v temno brezdno brezupja.

Divja dirka za dobičkom in bogastvom se je na mah ustavila; pred slepimi dirkači je zazijalo pošastno žrelo.

Zidar si silnega potresnega sunka ni vzel prav zelo k srcu. Ni bil med tistimi, ki so bili neposredno prizadeti. Svoj denar je imel v zemljiščih, v svoji novi hiši in nekaj v banki. Zato se je brezskrbno smehljal.

"Prav jim je . . ." je menil proti sosedu Marku, delavcu, ki si je bil pred dvema letoma postavil enodružinsko hišo na nasprotni strani ceste. "V zemljišča naj bi bili vtaknili svoj denar, mesto v ničvredne delnice, pa bi se sedaj lahko smejali."

"Ne vem, John . . ." je zmajal z glavo Marko in skrb mu je plahutala v očeh. "Jaz se bojim . . . Nič dobrega, se mi zdi, se nam ne obeta . . ."

"Kaj bi se bal, Marko," ga je bodrilno potreptal po ramenu Zidar. "Le nič se ne boj, nas ne bo tako nemarno zagrabilo! V lotih in hišah naloženi denar je varen, tako varen, da bolj biti ne more! Košček sveta na pravem kraju je zmerom boljši od zlata."

"Hm, saj plačali smo kot da je bila zemlja res iz zlata . . ." je vzdihnil Marko, ki ga je vzlic Zidarjevemu optimizmu skrbelo. "Preveč nas stanejo tile domovi . . ."

Zidarja se sosedova bojazen ni prijela. Široko se je smehljal ter s samozavestnimi besedami preganjal sosedove skrbi in bojazen.

"Povedal sem ti: nam se ni treba bati! Ničesar ne. Svet in poslopja ne bodo izgubila svoje vrednosti kakor delnice. Delnice so papirnate, svet pa je svet in poslopja so trdna. Jaz se prav nič ne bojim. Stanovanja bom imel oddana, naj pride kar hoče, ker ljudje morajo stanovati nekje pod streho in vsi pa tudi še nimajo svojih hiš. In ker je še mnogo ljudi ki še nimajo lastnih domov, bodo še zidali, in dokler ljudje zidajo, tako dolgo se tudi zemljišča lahko prodajo. Ej, Marko, nepotrebne so tvoje skrbi, tvoja bojazen je odveč! Kar miren bodi in brez strahu zaspi, kadar se vležeš k počitku. Potres je udaril milijonarje in trapaste špekulante, nam ni prišel do živega."

To je bilo ob začetku krize, ko so premnogi še zmerom upali, da se bo oblačno nebo prav kmalu zjasnilo in da bo zopet posijalo zlato solnce prosperitete. Toda slepeče solnce je zatonilo za obzorje in na Ameriko je začela padati noč krize, trpljenja in pomanjkanja, noč, ki je niso mogli pregnati varljivi obeti velikih mož, ki so tolažili ljudstvo — prosperiteta čaka nekje za voglom in se bo kmalu spet prikazala . . .

Noč je prihajala s silno brzino.

Banke so pokale, silne finančne zgradbe so se rušile v nič.

Brezposelnost je naglo naraščala. Stotisoče delavcev, ki so si bili še pred kratkim na moč sigurni svojega dela in zaslužka, se je znašlo na cesti.

"Ni naročil," so se izgovarjali tovarnarji (ki so se v resnici zbali samo za profit).

Kdor je imel kakšne prihranke, jih je trdno tiščal pod palcem. Ljudje so se uplašili — kdo ve, kdaj bo te krize konec? . . .

Trgovina je začela beležiti naraščajoči zastoj; odjemalcev je bilo čedalje manj.

Vrste brezposelnih pa so naraščale. Najbednejši so v dolgih vrstah čakali na juho dobrodelnosti, s katero so jih tolažili, da se ni v njih razburkala rdeča kri.

Na vrsto je prišel tudi Zidar, ki se je izpočetka smehljal vsemu, polomu in krizi, trpljenju in mizeriji, ki je zajela ogromne mase delavcev. Tudi njega je potipala kriza.

Najprvo sta fanta izgubila delo. Zidarja je to neprijetno zadelo, ker pa je bil nepoboljšljiv optimist, je kmalu prišel spet k sebi.

"Eh, si bosta pa drugo delo našla. Ako ne danes, pa jutri. Nu, in če bi tudi ne dobila dela tako brž — trgovina mi cvete, bosta pa meni pomagala."

Fanta sta mu pomagala — pospravljati denar v kraj. Vsakojakih potreb sta imela od sile mnogo, dolar jima ni nič zalegel. V zadnjih letih sta se bila navadila razsipavati denar — nu, Zidar-jima tudi zdaj ni gledal preveč natanko na prste.

Polom banke, v kateri je imel naložen svoj denar, pa mu je dal misliti.

"Hudiči! — to je pa res od sile! Prekleti falotje! Vso gotovino so mi požrli. Zakaj nisem tudi tega denarja vtaknil v lote! Ne bi ga bil izgubil tako po neumnem . . ."

Toda kmalu je moral tudi Zidar spoznati, da je izguba vsepovsod, kamorkoli bi se obrnili.

Cene zemljiščem in poslopjem so padale nižje in nižje; nihče ni mogel povedati, kdaj in kje se bo ta plaz ustavil. Davki so pa naraščali. Mnogim, ki so imeli svoja premoženja v nepremičninah, je že tekla voda v grlo.

Tudi v trgovini je začelo iti vse po zlu. Odjemalcev sicer ni zmanjkalo — ljudje morajo jesti tudi v slabih časih, kakor je pravilno menil Zidar sam — toda dobrih plačnikov je bilo čedalje manj.

(Dalje prihodnjič.)

Edo Stilgebauer:

DVOJIČNIK

Gospod Remmun je bil draguljar v Rue de la Pix. Radi stabilizacije franka kupčija ni šla v cvet. Toliko bolj vesel pa je bil gospod Remmun, ko so se proti vsakemu pričakovanju odprla vrata njegove elegantne prodajalne in je vstopil gost, ki ni mogel biti drugega neko kupec.

"Dober večer, gospod!"

"S čem vam morem postreči?" se je priklonil gospod Remmun.

"Iščem solitar najčistejše vsebine!"

Gent se je nasmehnil in naslonil na stekleno omarico in se igral z rokavico, ki si jo je bil slekel.

Gospod Remmun je stopil k tresorju kamor je ponoči zaklepal najizbranejše dragotine. Sklonil se je nad svoje zaklade in vprašal:

"Smem prositi navedbo najvišje cene ki ste jo pripravljeni plačati, dragi gospod?"

Odgovor je bil presenetljiv in vabljiv: "Cena je postranska reč. Tu gre za darilo dragi osebi. Radi tega pride v poštev le res nekaj prvovrstnega in redkega."

Gospod Remmun je postavil pred odličnega kupca z žametom prevlečeno omarico in se zadovoljno namuzal. Toda gospod je bil po vsem videzu velik poznavalec tega težavnega polja. Dolgo je izbiral in skrbno tehtal. Končno se je menda odločil. S pinceto je dvignil sijajnega braziljanca in menil:

"Za moj namen pride v poštev edino tole. Cena, gospod Remmun?"

Draguljar je brž požrl slino predno je odgovoril:

"60,000 frankov, ljubi gospod."

"Prosim!" In že je gent izvlekel listnico ter v brezmejno vzhičenje gospoda Remmuna naštel bledomodrikaste bankovce na pult. Bilo je samo ob sebi umljivo in dolžnost gospoda Remmuna, da je preštel denar in si dobro ogledal vsak bankovec. Nikakšen privid. Nobenega falzifikata. Vse v najlepšem redu. Draguljar je skrbno vložil diamant v škatljico in jo izročil odjemalcu. Že pri vratih se je ta nečesa domislil in pripomnil:

"Čujte, gospod Remmun! Ta hipec sem si dejal, da bi se ta kamen prav lepo podal kot uhan, seveda s pogojem, da bi bilo mogoče iztakniti popolnoma enak dragulj-dvojičnik temu izrednemu kamnu."

Gospod Remmun je skomignil. "To ne bo prav lahka reč, toda potrudil se bom, vendar dvomim."

"Prosim vas, gospod Remmun! Tudi sam dvomim, da bi se vam posrečilo, a v tem slučaju me kličite. Hotel Ritz, soba 35.

Draguljar si je zapisal naslov.

"Še nekaj!"

"Prosim?"

"Za ta drugi kamen vam bi rad izročil malo naplačilo."

"Kako pridem do tega, saj . . ."

"Za vzpodbudo, gospod, in da se boste lotili z večjim veseljem. Pettisoč frankov zadostuje za ta namen?"

Denar je bil že odštet na pult in gospodu Remmunu ni preostajalo drugega, izstavil je pobotnico.

"Lahko noč, gospod Remmun!"

"Lahko noč! Sluga sem! Hvala lepa!"

Dobri trije tedni so prešli iza mastne kupčije, a vse prizadevanje da bi našel dvojičnik, je bilo zaman, jalovo.

Bila je nekam razburjena, ko je stopila v prodajalno. Slekla si je rokavice.

"Zasebni vzroki so me primorali k prodaji tega prstana, gospod Remmun." — Od tega kar se mu je od tamle blesketalo so izstopile Remmunu oči. "Iskani dvojičnik!" ga je prešinilo.

"V veliki stiski sem. Ta hip moram imeti 120,000 frankov. To bi bila cena tega prstana."

"120,000 frankov? Izključeno! Pred tremi tedni sem prav takega prodal nekemu gospodu za 60,000. Izključeno, ljuba gospa, obžalujem."

Gospej se je ponzal obup, kar pobledela je.

"Če hočete potrpeti par minut, madame?" se mu je zasmilila. Stopil je v svojo pisarno in pozvonil na telefonu.

"Prosim gospodična, hotel Ritz, soba 35."

Čez nekaj časa se je oglasilo na onem koncu:

"Prosim, kdo tam?"

"Draguljar, gospod, draguljar Remmun. Proti pričakovanju sem pravkar našel dvojičnik h kupljenemu braziljancu. Ampak cena je nezaslišana."

"Koliko?"

"120,000!"

"Kupite brez oklevanja! Uhane moram dobiti za vsako ceno!"

"Prav!"

Gospod Remmun je obesil slušalko. Stopivši v prodajalnico je dejal:

"Srečo imate, madame! Neki gospod ki ložira v Ritzu, najbrž Amerikanec, išče dvojičnik in plača tudi to nezaslišano ceno."

Naravno! Ono noč se je nemirno premetaval v postelji in hude sanje so ga mučile. Prva pot naslednjega jutra ga je vodila v Ritz. Kdo popiše njegovo presenečenje ko so mu povedali, da je parček odpotoval. Gospod Remmun je na ta način sicer obdržal svoj solitar, a pri tem je postal za 55,0000, in s to ceno plačano, šolo, lajši in modrejši. Kaj ne, sijajna sleparija.

V pasjih dneh

"Opozarjam te, prijatelj, na moj pogreb, ki bo približno 5. avgusta."

"Ali se ti je v tej vročini zmešalo?"

"Ne, ampak vsak dan izpotim pet litrov vode; vsak liter tehta 1 kg. Tehtam 75 kg. Če pojde tedaj tako dalje, je čisto jasno razvidno, da me v štirinajstih dneh ne ostane nič več."

VSAK KADILEC VDIHAVA

Vdihavanje pri kajenju je postalo predmet splošne razprave, odkar so izdelovalci Lucky Strike cigaret podali izjavo, da vsak kadilec vdihava del dima, kadar kadi cigareto. Čeravno se je to vprašanje šele pred kratkim pojavilo, dejstvo je, da je vdihavanje tako staro, kakor staro je kajenje.

Zgodovina nam pravi, da je bilo vdihavanje pri Indijancih v navadi, že davno prej predno je beli človek sploh začel kaditi. Na primer: Gonzalo Fernandez de Oviedo y Valdez, kateri je spremljal Columba na potu v novi svet, je pozneje več let proučaval Indijance in njih navade. O svojem opazovanju je spisal knjigo, v kateri pravi med drugim tudi to le: "da Indijanci kade neko stvar, ki ji pravijo tobak in dim vdihavajo." Slične opazke imajo tudi drugi zgodovinarji.

Toda kljub temu, da vsakdo vdihava, se je v industriji cigaret temu važnem uvprašanju izogibalo v preteklosti. Šele Lucky Strike cigarete so spravile to vprašanje na površje, ker Lucky Strike so narejene na znameniti način, ki varuje vaše grlo, kadar jih kadite. Odkar vsak kadilec dim vdihava bodisi vedoma ali nevedoma, vi hočete biti gotovi, da je dim cigarete, katero kadite, čist in da ne vsebuje nečistoče, katera se nahaja tudi v najizbranejšem tobaku.

Za odstranitev te nečistoče, katera povzroča vnetje grla in kašelj, se pri izdelovanju Lucky Strikes rabi novi izum praženja, kakor tudi ultra-violetne žarke. Ta način odstrani iz tobaka vso nečistočo, in napravi tisti prijetni okus, katerega imajo le Lucky Strike cigarete.

Kadar vdihavate dim, hočete biti sigurni da ne vdihavate snovi, ki dražijo grlo in povzročajo kašelj. Zato si zapomnite: Lucky Strike je edina cigareta na svetu, ki vam valed posebnega načina praženja nudi protekcijo vašemu grlu. —(Adv.)

MODRI KADI

Nekega večera se je izprehajal modri kadi (turški sodnik) za mestom. Bil je tako zamišljen, da ni opazil, da je zašel skozi odprta vrata na tuje dvorišče. Kar je začutil, da so ga zgrabile krepke pesti sužnjev in predno se je prav zavedal, so ga vlekli po stopnicah v palačo. Ko se je zavedel, je opazil, da leži ob vznožju prestola, na katerem je sedel kalif.

"Zapisan si smrti, kadi," je zarohnel vladar na svojega podložnika. "Moji sužnji so te zalotili na dvorišču palače."

"Vsemogočni kalif," je odgovoril modri kadi, "mar misliš, da te je hotel tvoj najzvestejši podložnik žaliti? Kaj misliš, da se je meni, ubogemu starcu, zahotelo tvojega imetja! Če kdo zasluži kazen, jo suženj, ki je pustil vrata odprta!"

"Njegova glava pade prva, tvoja pa druga," je razsodil kalif. "Cenim tvojo starost in tvojo učenost, toda zakone je treba spoštovati. Za tvoj zločin je pa določena smrtna kazen. Sem sicer mogočen, toda zakon je še mogočnejši. Pripravi se na smrt."

Kadi je počasi vstal. "Prav praviš, kalif, zakone je treba spoštovati. Pripravim se torej na smrt. Prosim te pa, da mi pred smrtjo izpolniš zadnjo željo."

"Govori," je dejal vladar, "vem, da tvoja želja ne bo neizpolnjiva!"

"Vsemogočni kalif! Moja želja se da res lahko izpolniti. Podari mi še tri dni in tri noči življenja. Potem pridem k tebi in izgovormi samo en stavek. Če bom govoril resnico, me daš usmrtiti z mečem, če bom pa lagal, naj bom obešen."

Kalif je vstal in dejal svečano: "Pri prorokovi bradi ti prisegam, da bo tvoja želja izpolnjena!"

Potem so odvedli modrega kadija v ječo in ker je bil kalif dobrega srca, mu je pošiljal dvakrat na dan najboljša jedila. Toda modri kadi ni hotel ne jesti, ne piti. Čez tri dni in tri noči so ga privedli pred kalifa. Modri kadi je padel pred njim na kolena in zaklical: "Obešen bom!"

"Tako je!" je vzkliknil kalif osorno.

"Ej, vsemogočni kalif, mar hočeš prelomiti svojo prisego?" je vzkliknil kadi. "Če me daš obesiti, sem govoril resnico, in če sem govoril resnico, me moraš dati usmrtiti z mečem. Tako se je glasila tvoja prisega:

Kalif se je popraskal za ušesi, rekoč: "Torej boš obglavljen?"

"Kako to?" se je začudil kadi. Če bom obglavljen, sem lagal, saj si dejal, da bom obešen. Če sem pa lagal, moram biti obešen!"

Kalif si ni znal pomagati in poklical je na pomoč modrijane. Dolgo so se opsvetovali, pa niso mogli dati kalifu dobrega nasveta. Ker ni bilo drugega izhoda, je poklical kalif kadija in mu dejal: "Ti si najmodrejši sodnik v moji deželi. Izreci sodbo sam."

"Vsemogočni kalif, tudi jaz ne najdem izhoda iz te zadrege. Zakonu je treba zadostiti in smrtna kazen mi ne more biti odpuščena. Svetujem ti torej, da mi pustiš živeti še 99 let in prisegam ti, da bom ta čas znašel svojega krvnika, da me usmrti, seveda, če bom še živel. Mislim, da bo to najpametneje!"

Kalif se je zasmejal in izpustil kadija. Modri kadi je živel še 30 let, 3 mesece in 3 dni v veliko veselje vseh svojih sodržavljanov.

Mož z računom je potrkal na vrata: "Ali je gospod Slamnik notri?" je vprašal žensko, ki mu je odprla.

"Da, notri je," je odvrnila z jako čudnim povdarkom.

"Ali bi lahko govoril z njim?"

"Ne, ne morete!"

"Zakaj pa ne, če je notri?"

"Zato, ker ga šest mesecev ne bo ven!"

Za kratek čas

Italijansko zna

Tonček: "Jaz sem bil v počitnicah z mamo v Italiji, ti pa ne."

Tinček: "Kaj pa si delal tam? Saj ne znaš italijansko."

Tonček: "O znam, znam — pa še kako!"

Tinček: "Pa mi povej kaj po italijansko."

Tonček: "Mussolini . . ."

•

Neki elektrotehnik je prišel domov ter našel sinčka z obvezano roko. "No, Jakec, kaj pa je bilo, ali si se urezal?"

"Ne, ata!"

"Kaj pa se je potem pripetilo?"

Jakec je pogumno pogledal očeta, nato pa dejal s ponosom: "Veš, lepo veliko oso sem prijel z roko, pa na enem koncu ni bila izolirana."

•

Tonček in Janko sta se šla igrat "ravbarje." Ko pride mati v sobo, pove Tonček, da je Jankota pravkar ustrelil in da je mrtev. — "Zakaj pa ne pade na tla, če je mrtev?" vpraša mati. — Zato, ker ima nedeljske hlače na sebi," je pojasnil Tonček.

•

Sodnik si je popravil biret, oslinil prste ter pričel: "Ne morem si misliti bolj nizkotnega dejanja kot je vaše, da ste zapustili svojo ženo. Ali se zavedate, da ste pravi pravcati dezerter?"

Obtoženec je odkimal ter dejal: "Gospod sodnik, ako bi vi poznali to žensko tako dobro kot jo jaz, bi mi ne rekli dezerter, pač pa begunec!"

NAROČNIKI POZOR!

Znamenje (April 30, 1932), pomeni, da vam je naročnina potekla ta dan. Ponovite jo pravočasno, da vam lista ne ustavimo. Ako lista ne prejmete, je mogoče ustavljen, ker ni bil plačan. Ako je vaš list plačan in ga ne prejmete, je mogoče ustavljen vsled napačnega naslova, pišite nam dopisnico in navedite stari in novi naslov.

Naši zastopniki so vsi društveni tajniki in drugi zastopniki, pri katerih lahko plačate naročnino.

Naročnina za celo leto je $6.00 in za pol leta pa $3.00. Člani SNPJ doplačajo $4.80 za leto, za pol leta $2.40.

Za mesto Chicago in Cicero za leto $7.50, pol leta $3.75, za člane $6.30.

Za Evropo stane za pol leta $4.50, za vse leto pa $9.00.

Tednik stane za Evropo $1.70. Člani doplačajo samo $1.00 za poštnino.

Mladinski List stane za celo leto $1.20.

Upravništvo "PROSVETA"
2657 S. Lawndale Ave., Chicago

25 centov

v poštnih znamkah nam pošljite in poslali vam bomo lep

S. N. P. J.

ŽEPNI KOLEDAR

1932

Društva, ki jih še niso naročila, še lahko naroče, imamo jih še nekaj na rokah.

PROSVETA,
2657 S. Lawndale Ave.,
Chicago. Ill.

Kako izboljšati vaš apetit in prebavo

V vsakem okraju je veliko ljudi, ki so hvaležni Nuga-Tone za njih boljše zdravje in povečano moč. Nekateri imajo slab apetit, prebavne neredosti, plin, napetosti v želodcu in črevih, obistno ali mehurno draženje, drugi so slabi, nervozni, niso mogli spati, bili so na splošno oslabeli—vse to vsled zaprtnice in njenih strupov.

Nuga-Tone pomaga k boljšemu zdravju. Nuga-Tone odpravi iz telesa bolezen goječe nečistoči, vredi in ojača organe in zelo pomaga splošnemu zdravju. Vživajte Nuga-Tone le nekaj dni in opazili bodete čudovit uspeh. Vi lahko kupite Nuga-Tone kjerkoli se prodajajo zdravila. Ako vaš trgovec tega nima v zalogi, recite mu, naj istega naroči za vas od njegovega prekupčevalca.

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

izdaja svoje publikacije in še posebno list Prosveta za koristi, ter potrebno agitacijo svojih društev in članstva in za propagando svojih idej. Nikakor pa ne za propagando drugih podpornih organizacij. Vsaka organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatorični dopisi in naznanila drugih podpornih organizacij in njih društev naj se ne pošiljajo listu Prosveta.

TELEFON ROCKWELL 4904

TISKARNA S. N. P. J.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J.
DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA